

6. Івашенко В.П. Теорія і методика виховання. Підручник. Ч. 1 / В.П. Івашенко, О.П. Безкопильний. – Черкаси : Видавництво, 2005. – 420 с.

7. Козленко М.П. Виховання у школярів інтересу до фізкультури і спорту / М.П. Козленко. – К. : Знання, 1982. – 48 с.

8. Лозова В.І. Педагогіка / В.І. Лозова, П.Г. Москаленко, Г.В. Троцько. – К., 1993.

9. Носко М.О. Теоретичні та методичні основи формування рухової функції у молоді під час занять фізичною культурою та спортом : дис. ...д-ра пед. наук : 13.00.09 / М.О. Носко. – К., 2003. – 430 с.

10. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І.А. Зязюна. – К. : Вища школа, 2004. – 422 с.

УДК 378.6:658

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ

Повстин О.В., к. е. н., доцент,
завідувач кафедри права та менеджменту у сфері цивільного захисту
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

У статті проаналізовано особливі умови управлінської діяльності фахівців у галузі безпеки людини, зокрема співробітників підрозділів служби цивільного захисту, служба яких є доволі складною та протікає в умовах небезпеки та ризику. Управлінську діяльність керівника підрозділу розглянуто як цілеспрямований, послідовний, здійснюваний на основі єдиноначальності та статутних вимог вплив на підпорядкований йому колектив та інших осіб з урахуванням специфічних закономірностей функціонування органів управління та підрозділів у системі цивільного захисту.

Ключові слова: управлінська діяльність, функції управлінської діяльності, безпека людини, оперативно-рятувальні підрозділи, екстремальні умови, професійні ролі керівника.

В статье проанализированы особые условия управленческой деятельности специалистов в области безопасности человека, в том числе сотрудников подразделений службы гражданской защиты, служба которых достаточно сложна и протекает в условиях опасности и риска. Управленческая деятельность руководителя подразделения рассмотрена как целенаправленное, последовательное, осуществляемое на основе единоначалия и уставных требований влияние на подчиненный ему коллектив и других лиц, с учетом специфических закономерностей функционирования органов управления и подразделений в системе защиты.

Ключевые слова: управленческая деятельность, функции управленческой деятельности, безопасность человека, оперативно-спасательные подразделения, экстремальные условия, профессиональные роли руководителя.

Povstyn O.V. FEATURES OF MANAGEMENT ACTIVITY OF SPECIALISTS IN THE FIELD OF SAFETY OF HUMAN

This article was analyzed the special conditions of management activity of specialists in the field of human security, in particular the employees of the units of the Civil Protection Service, whose service is quite complex and proceeds in conditions of danger and risk. The management activity of the head of the unit is considered as purposeful, consistent, carried out on the basis of united authority and statutory requirements, the influence on the subordinate staff and other persons, taking into account the specific laws of the functioning of the governing bodies and units in the civil protection system.

Key words: administrative activity, functions of administrative activity, safety of man, operatively-rescue subdivisions, extreme terms, professional roles of leader.

Постановка проблеми. Завдання реалізації політики держави в галузі безпеки людини покладено на Державну службу України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС), а саме в контексті реалізації державної політики у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичай-

них ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності. Професійна діяльність багатьох фахівців у цій галузі передбачає бойові чергування, роботу з пожежною та аварійно-рятувальною технікою та відповідним обладнанням, проведення заходів щодо запобігання над-

звичайних ситуацій і недопущення їх виникнення, виконання робіт із ліквідації їх наслідків. Оперативно-рятувальним підрозділам доводиться діяти в екстремальних умовах в режимі постійної боєздатності та боєготовності, що потребує високого рівня професійної дисципліни. Зважаючи на непрогнозованість надзвичайних ситуацій та їх загрозу для життя, співробітники рятувальних служб, задіяні в ліквідації наслідків аварії чи катастрофи, змушені працювати у ризиконебезпечних умовах.

Важливими завданнями професійної діяльності працівників ДСНС є також здійснення профілактичних заходів із запобігання надзвичайних ситуацій, навчання населення та персоналу господарських об'єктів ефективних і послідовних дій у разі їх виникнення, підтримання високого рівня готовності особового складу оперативно-рятувальних підрозділів ДСНС. Її досягнення актуалізує потребу постійного вдосконалення системи запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій, перегляду традиційних підходів до організації цивільного захисту [4]. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність професійної підготовки у ВНЗ ДСНС висококваліфікованих фахівців у галузі безпеки людини, з розвинутими належними особистісними і професійними якостями, здатних адекватно діяти в екстремальних умовах, оперативно ухвалювати рішення в умовах дефіциту інформації й часу на її осмислення та нести за них відповідальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему формування управлінської компетентності в майбутніх фахівців у галузі безпеки людини вивчали такі науковці і практики: А. Балицька, О. Болотин, В. Брагін, В. Гречка, Т. Данилова, Т. Ілюшина, М. Козяр, В. Король, І. Лаухіна, Е. Лукьянчиков, Ю. Панков, В. Покалюк, Р. Ратушний, М. Северін, В. Солнцев тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як обґрунтовано стверджують провідні дослідники, професійна діяльність особового складу органів і підрозділів ДСНС має низку соціально-психологічних особливостей [6, с. 18]. Різноманітна та багатоаспектна природа їхньої діяльності потребує підготовленості до виконання функцій рятувальника, представника державної влади, фахівця інженерно-технічного профілю, керівника, психолога, соціолога, медика тощо, залежно від обставин конкретної надзвичайної ситуації та перебігу оперативно-рятувальних робіт [7, с. 7]. Зважаючи на непередбачуваний розвиток надзвичайних ситуацій в особистісно-пси-

хологічному сенсі, варто зазначити, що фахівцям у галузі безпеки людини треба: мати високий морально-вольовий потенціал для мобілізації всіх внутрішніх сил, щоб успішно протистояти впливу різноманітних стресогенних чинників, зберігаючи при цьому необхідну працездатність; вміти адекватно та своєчасно реагувати на раптовість і швидкість змін у надзвичайній ситуації; долати наслідки впливу психологічних навантажень тощо.

Збільшення обсягу та складності завдань із ліквідації надзвичайних ситуацій в Україні, упровадження інноваційних засобів запобігання та боротьби з наслідками природних і техногенних аварій і катастроф потребують формування та розвитку у фахівців у галузі безпеки людини не лише високого рівня підготовленості до виконання рятувальних робіт в особливих умовах, а й всебічного розвитку їхніх управлінських якостей, оскільки важливою складовою частиною діяльності в цій галузі є організація й управління груповим виконанням поставлених завдань. Тому випускники ВНЗ ДСНС мають не лише кваліфіковано орієнтуватися у спеціально-професійній і науковій царинах, а й уміти, відповідно до посадових обов'язків, продукувати управлінські рішення, аргументовано відстоювати їх і забезпечувати їх виконання. Для цього необхідно, щоб вони були належним чином підготовлені, а отже, викладачі профільних ВНЗ мають організувати оптимальну навчально-пізнавальну діяльність курсантів і студентів у царині менеджменту, а також розвивати в них раціональне та творче управлінське мислення.

Як переконає практичний досвід, ефективність цивільного захисту населення суттєво залежить саме від її продуманої організації та оптимального управління. Керівники органів і підрозділів ДСНС в усьому світі вважаються винятковою групою, оскільки серед усіх видів діяльності їхня належить до найбільш складних, напружених і відповідальних. Керівник (командир) підрозділу ДСНС як суб'єкт управлінської діяльності – це фахівець, наділений статусом і роллю провідника професійного колективу, що реалізує соціально-управлінську позицію в галузі безпеки людини та соціального і професійного розвитку колективу, що працює в галузі безпеки людини [10].

Управлінську діяльність керівника підрозділу розглядаємо як цілеспрямований, послідовний, здійснюваний на основі єдиначальності та статутних вимог вплив на підпорядкований йому колектив та інших осіб з урахуванням специфічних закономір-

ностей функціонування органів управління та підрозділів у системі ДСНС [10]. Особливості її структури та змісту пов'язані з функціональними ланками управління в галузі безпеки людини, що зумовлює переважно розумовий, творчий характер управлінської діяльності керівників. Основний її зміст полягає в оцінюванні ситуації, постановці цілей, прийнятті рішень, розробленні способів і прийомів управління для досягнення поставленої мети, організації спільної діяльності колективу з метою виконання прийнятих рішень і реалізації інших функцій відповідно до конкретних завдань і напряму діяльності [12, с. 72].

Вивчення практики роботи керівників підрозділів ДСНС України та наукових публікацій [1; 3; 7; 9; 10; 12; 14] дало змогу виявити та систематизувати низку особливостей управлінської діяльності фахівців у галузі безпеки людини:

- детермінованість цілей і виконуваних завдань діяльності призначенням підрозділів і службовими обов'язками;
- детальна соціально-правова, функціональна і часова регламентація службової діяльності, управлінських і виконавчих дій та владних повноважень;
- неперервне планування діяльності та прогнозування ефективності роботи підрозділу;
- неалгоритмічний характер багатьох управлінських дій і операцій у різноманітних умовах, зокрема складних, непередбачуваних і ризиконебезпечних;
- опосередкований і дистанційний характер управління підлеглими;
- необхідність узгодження професійних функцій усього колективу чіткими управлінськими впливами;
- щоденна постановка завдань підлеглим і контролювання їхньої діяльності;
- потреба налагодження ефективної взаємодії з різними категоріями осіб і організацій;
- застосування методів психолого-педагогічного впливу на підлеглих;
- оцінювання ефективності діяльності підрозділу за результативністю виконання обов'язків усіма співробітниками;
- невизначеність рольових обов'язків і широкий діапазон посадових інструкцій;
- необхідність всебічної (спеціально професійної, психологічної, управлінської, економічної, юридичної тощо) підготовленості керівників, сформованості їхніх управлінських якостей відповідно до мети, завдань і функцій підрозділу;
- екстремальність і специфічність предмету професійної діяльності; супутні психічні та фізичні перевантаження;

– підвищена моральна та громадянська відповідальність за характер, результати і наслідки своєї діяльності тощо.

Виокремлені особливості розкривають узагальнені компоненти управлінських функцій, які забезпечують успішне вирішення професійних завдань керівниками підрозділів ДСНС України. Управлінські функції, у свою чергу, відображають професійні рольові позиції та важливі якості особистості, що характеризують її здібності до управління колективом, а отже, завдання управлінської підготовки курсантів і студентів.

Аналіз наукових джерел із досліджуваної проблеми показав, що управління підрозділами ДСНС України варто розуміти як цілісний багатофункціональний процес. Причому практично всі управлінські функції в галузі безпеки людини реалізуються керівниками в щоденній взаємодії з особовим складом і орієнтовані на: 1) управління здійсненням заходів державного нагляду, пов'язаних з оглядом, оцінкою та прогнозом стану безпеки життєдіяльності; 2) управління органами і підрозділами ДСНС із метою досягнення високої бойової готовності особового складу; 3) безпосереднє управління особовим складом та іншими групами осіб під час ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків; 4) управління соціальним і професійним розвитком власного колективу чи організації [10]. До останнього пункту належить реалізація навчально-виховних завдань у процесі управлінської діяльності керівників структурних підрозділів ДСНС, що актуалізувалась внаслідок зростання вимог суспільства до особистості фахівців у галузі безпеки людини, зокрема їхніх моральних, громадянських і патріотичних рис [15, с. 78].

Науковцями доведено, що від ефективного вирішення організаційно-управлінських завдань залежать: рівень організації професійної діяльності підрозділу ДСНС; забезпечення належної готовності особового складу до ліквідації надзвичайних ситуацій; результативна побудова та реалізація завдань повсякденної діяльності [1, с. 47]. Це потребує від керівника належного розуміння інтересів очолюваного ним підрозділу та представлення цих інтересів у тісній взаємодії зі структурами ДСНС (вищими за підпорядкуванням органами, управліннями ДСНС України та їх керівниками) та зовнішніми організаціями – державними, місцевими правоохоронними та іншими органами влади, навчальними закладами, партнерами в галузі безпеки людини і пов'язаними громадськими організаціями. Психологічним підґрунтям цієї взаємодії є особистий

авторитет керівника, заснований на сукупності його якостей, передусім професійних, управлінських і лідерських, які ми розглянемо нижче.

Функції сучасного керівника (менеджера) полягають в організації та плануванні діяльності організації та своєї особистої роботи, проведенні зборів, нарад, зустрічей, переговорів, розподілі, контролюванні та координації роботи підлеглих, перевірці й оцінюванні результатів роботи працівників, організації підготовки звітів та інших документів, вивчення директивних документів, прийомі відвідувачів, опануванні нових технологій управління, ознайомленні з інноваціями науки і техніки, підвищенні ділової кваліфікації, формуванні ефективної команди та сприятливого мікроклімату у колективі, генеруванні та втіленні ідей і пропозицій. Характерною ознакою, яка, на нашу думку, перетворює фахівця на ефективного керівника, є його повноваження ухвалювати управлінські рішення [12, с. 73].

Як свідчить аналіз наукової літератури, дослідники не мають одностайних поглядів на перелік *управлінських функцій керівників підрозділами ДСНС*, що є складовими елементами управління їхніми підрозділами (групами, колективами, командами). Це зумовлює різні підходи до класифікації функціональної структури управлінського процесу в цій галузі. У низці досліджень найважливішими компонентами управління зазначаються: мотиви, мета, планування, опрацювання інформації, оперативний образ або концептуальна модель прийняття рішень, керівні дії, перевірка їх результатів і, за необхідності, корегування. Заради прийняття правильних рішень система і зміст управлінської діяльності фахівців мають спиратися на відповідне інформаційне підґрунтя [10]. Тому виокремлюють три стадії управлінської діяльності керівників підрозділів ДСНС: пізнавальну, творчу й організаційну. На пізнавальній стадії керівники формують образ управлінської ситуації, який становить інформаційну основу для творчої стадії управління, пов'язаної з прийняттям рішень та розробленням програми дій особового складу підрозділів ДСНС у певній ситуації. Організаторська стадія відображає заходи щодо виконання прийнятого рішення.

На наш погляд, така схема управлінських функцій фахівців у галузі безпеки людини є недосконалою, адже, охоплюючи теоретично виділені елементи процесу управління, ці три стадії неповною мірою відображають усю специфіку управління підрозділом ДСНС України. Єдиний управлінський цикл

утворюють послідовні та взаємозалежні етапи. Кожен управлінський цикл має свій зміст, пов'язаний з особливостями діяльності підрозділу.

Зауважимо, що засновник теорії наукової організації праці Ф. Тейлор зміст роботи керівника відобразив так: «Плануй – роби – споглядай – впливай» [17]. Ця формула досі є актуальною для визначення фаз управлінського циклу.

Однак ми, слідом за іншими дослідниками, пропонуємо такий підхід до структури процесу управління підрозділом ДСНС України, який враховує, що в управлінському циклі необхідно передбачити всі притаманні йому види управлінської діяльності, що виконуються в певній послідовності [3, с. 44]. Відповідно до цього підходу, управлінський акт потребує не лише отримання й опрацювання інформації про надзвичайну ситуацію, прийняття рішення та вироблення плану дій стосовно необхідних заходів з її ліквідації чи запобігання. Діяльність фахівців різних напрямів галузі безпеки людини щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій передбачає: осмислення поставленого завдання; формування мотивів і розроблення плану оперативних дій; самостійне прийняття управлінських рішень і забезпечення їх реалізації, цілеспрямоване застосування аварійно-рятувальних засобів (спеціальної техніки, обладнання, вогнегасних речовин тощо); планування, організація, координування та контролювання діяльності особового складу; регулювання дій відповідно до завдань; адекватне оцінювання результатів діяльності та їх відповідності запланованим [11, с. 115–116]. Перед безпосередньою організацією та реалізацією запланованих заходів необхідно провести роз'яснення сутності виконання робіт і мотивування виконавців, що супроводжується відповідною психологічно-настановчою роботою. Це так звана оперативно-екстремальна підготовка до вирішення певного завдання або завдань у конкретній надзвичайній ситуації, що відбувається зазвичай безпосередньо перед виїздом на її ліквідацію [5, с. 204]. Не варто забувати про координацію виконання поставлених завдань бійцям підрозділу ДСНС (чи іншими фахівцям у галузі безпеки людини) відповідно до визначеної мети. Не менш важливим моментом є вироблення та прийняття ухвали щодо коригування подальших дій особового складу, спрямованих на виконання поставленого перед підрозділом ДСНС завдання. Також, за цим підходом, завершальним етапом управлінського акту є аналіз і оцінювання досягнутого результату та внесенням необхідних

коректив у подальшу роботу оперативно-рятувального підрозділу [13, с. 44–51]. Такий підхід до управління відображає, на наш погляд, його логіку і завершеність, оскільки відтворює послідовність конкретних дій та операцій керівника підрозділу ДСНС, що відбуваються під час ліквідації надзвичайної ситуації. Безперечно, цим його управлінські функції не обмежуються, однак ми вважаємо за доцільне розглянути, передусім, найскладніші аспекти управлінської діяльності, які потребують особливої підготовки і вирізняють службові обов'язки саме фахівців у галузі безпеки людини. Зауважимо, що ми не розглядаємо надзвичайно важливих функцій, які притаманні управлінцям на вищому рівні, а саме стратегічну, що передбачає постановку цілей організації, розроблення стратегії досягнення мети і планування діяльності, та пов'язану з нею експертно-інноваційну, яка спрямовує процес розроблення та впровадження нових видів діяльності та послуг, створює умови для організаційних перетворень у галузі. Крім того, дослідники виокремлюють також адміністраторську, експертно-консультативну, представницьку, виховну, психотерапевтичну, комунікативно-регульовальну, інноваційну, дисциплінарну та інші функції [9, с. 151].

Враховуючи викладене та спираючись на положення системного підходу, *управлінська діяльність керівника підрозділу ДСНС України* розглядаємо як систему, що містить: формування цілей управлінського процесу, визначені функції, рольові позиції керівника, важливі для нього управлінські якості, які в комплексі дають можливість створити інформаційну базу про об'єкти управління, прогнозувати необхідні дії, щоб прийняти правильні рішення та організувати їх виконання, здійснити координування, контроль і оцінювання результатів роботи задля досягнення мети діяльності підрозділу в галузі безпеки людини (рис. 2.1).

Оскільки регулювання процесу управління підрозділом ДСНС України тісно пов'язане з діяльністю усього колективу (особового складу), його елементи утворюють єдину функціональну систему спільної діяльності керівника і підлеглих. Системоутворюючим чинником цієї системи є мета діяльності підрозділу ДСНС України, на досягнення якої орієнтований управлінський процес загалом і виконання службових завдань у кожному конкретному випадку [3, с. 44].

На рис. 1 видно, що основними функціями управління керівника підрозділу є: одержання й опрацювання інформації, планування відповідних заходів на її основі,

мотивувальна та роз'яснювальна робота з підлеглими, організація діяльності підрозділу відповідно до завдань і обставин, координування зусиль усіх виконавців, моніторинг виконання із необхідним коригуванням роботи і завершальний контроль з аналізом і висновками на майбутнє. Як уже зазначалося, управлінська діяльність керівників підрозділами ДСНС України є цілісним багатofункціональним процесом, тому її зміст не може бути зведений до виконання окремої або лише деяких функцій.

Практика свідчить, що зміст управлінської діяльності керівників підрозділами ДСНС України розкривається під час вирішення різноманітних професійних (зокрема надзвичайних) ситуацій, в яких виявляються різні види цієї діяльності. Реагування керівника підрозділу на певну ситуацію, викликану зовнішніми обставинами, інтегрує всі аспекти та функції управління [10].

Таким чином, управлінська діяльність охоплює низку дій, спрямованих на запобігання та ліквідацію надзвичайних ситуацій, які становлять зміст визначених функцій управлінської діяльності керівників підрозділів ДСНС, що відображено в табл. 1.

Як видно з табл. 1, зміст управлінської діяльності керівників підрозділів ДСНС України полягає в умінні самостійно й оперативно визначати цілі та завдання діяльності підрозділу в конкретній ситуації, прогнозувати результати й можливі наслідки управлінської діяльності, приймати оптимальні рішення й організувати їх реалізацію задля безпеки життєдіяльності людей. У цьому контексті варто зауважити, що в низці досліджень наголошується на здатності керівників підрозділів ДСНС мобілізувати особовий склад на виконання прийнятих рішень як найбільш значущій в управлінській діяльності [3, с. 78], тобто пріоритет надається організаційній функції.

Ми вважаємо, що всі розглянуті функції управління підрозділом ДСНС України є однаково важливими ланками цілісного управлінського процесу, тому мають комплексно та послідовно реалізуватися в повсякденних і особливих умовах, оскільки лише в такий спосіб можна забезпечити ефективність діяльності фахівців у галузі безпеки людини. Зауважимо, що для успішного виконання управлінських функцій майбутній фахівець у галузі безпеки людини має усвідомити себе суб'єктом управлінської діяльності, щоб адекватно оцінити власний потенціал щодо організації управління в системі ДСНС. Це допоможе йому правильно обрати шляхи і засоби своєї подальшої самореалізації. У зв'язку з цим професійна підготовка майбутніх фахівців

у галузі безпеки людини до управлінської діяльності має спрямовуватися на: усвідомлення курсантами і студентами ВНЗ ДСНС зростання соціальної значущості їхньої управлінської компетентності; поглиблення розуміння, що ефективне виконання управлінських функцій є важливою складовою частиною їхніх професійних обов'язків, яка сприяє покращенню якості роботи загалом [2, с. 9].

Визначення функцій керівників дає змогу визначити їхні основні управлінські ролі. Як керівники підрозділів ДСНС України, під час виконання службових обов'язків фахівців галузі безпеки людини одночасно виконують низку професійних ролей, передусім адміністратора, організатора, комунікатора, реформатора, а також «дипломата», медіатора, новатора, громадського діяча тощо. У менеджменті важливе значення мають безперервний управлінський контроль, контрольованість і передбачуваність результатів, забезпечення прямого та зворотного зв'язку, налагодження інформаційної систем і

цілої низки інших підсистем. Тому, щоб реалізувати у галузі безпеки людини справді наукову систему управління та організації праці, необхідно звернути увагу на те, щоб керівник був не лише адміністратором, а й дослідником, вихователем, прогностом, консультантом, психологом, а головне – лідером [12, с. 73]. Нині для керівників стають актуальними й нові ролі: наставник – керівник, який здатний передати іншим керівникам знання і навички поведінки в ситуаціях, в яких він сам домагався успіху; модератор – керівник, який здатний організувати обговорення ситуації або проблеми, з якої у нього ще немає рішення; ліквідатор перешкод; розподільувач ресурсів; переговорник; підприємець [9, с. 151].

Пропонуємо такі основні рольові позиції керівника підрозділу: адміністратор, організатор, фахівець, виконавець, координатор, дослідник, прогност, вихователь, комунікатор, консультант, психолог, новатор, лідер та громадський діяч. Роль – це характеристика особистості як члена колективу,

Таблиця 1

Зміст управлінської діяльності керівників підрозділів ДСНС України

Функції управлінської діяльності	Зміст управлінських функцій
Інформаційна	пошук, одержання й опрацювання необхідної інформації (збір даних) за допомогою традиційних та сучасних технологій; аналітична діяльність (визначення проблеми); підтримання оперативного зв'язку з вищими за підпорядкуванням інстанціями; забезпечення надійної комунікації з підлеглими; неперервний моніторинг виконання завдань
Планувальна	визначення цілей, вибір конкретних способів запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій; прийняття рішень; розроблення програми дій особового складу і плану відповідних заходів підрозділу під час надзвичайних ситуацій; добір і розміщення виконавців з урахуванням їх можливостей; прогнозування результатів; прогнозування професійного розвитку підлеглих
Мотивувальна	оцінювання можливостей бійців підрозділу, стимулювання та спонукання їх до максимального виявлення професійно важливих якостей у межах їхньої компетентності; фокусування мети; роз'яснювальна, навчально-виховна та психологічна робота з підлеглими; створення сприятливого морально-психологічного клімату; підтримування норм поведінки; переконання і натхнення, заохочення ініціативи і покарання працівників
Організаційна	мобілізація особового складу щодо виконання завдань із запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій; організація діяльності підрозділу відповідно до завдань, рішень і обставин; добір виконавців, делегування повноважень і розподіл завдань; інструктування; реалізація дій, пов'язаних з інформаційним, матеріально-технічним, навчально-методичним, бойовим і побутовим забезпеченням діяльності підлеглих
Координаційна	оперативна підготовка розпоряджень і вказівок; скерування, координування та регулювання дій особового складу у процесі ліквідації (або запобігання) надзвичайної ситуації та її наслідків; узгодження зусиль усіх виконавців
Коригувальна	налагодження зворотного зв'язку; оцінювання ризиків; рефреймінг; постійне та неперервне коригування робіт и, уточнення цілей, коректування прийнятих рішень і прийняття нових на основі даних про ефективність діяльності підрозділу, виконання поставлених завдань і можливі ускладнення
Контрольна	контролювання діяльності підпорядкованого підрозділу та аналіз її результатів; підбиття підсумків і визначення причин недостатньої ефективності власної управлінської діяльності; внесення змін і доповнень до програми дій щодо управління підрозділом і усунення помилок

соціальної організації, суспільства; певний набір дій або поведінки керівника, що зумовлені його роботою. Це система очікувань щодо поведінки індивіда, який займає певне положення, в його взаємодії з іншими особами і специфічних очікувань самого індивіда стосовно себе, тобто як він уявляє модель своєї власної поведінки у взаємодії з іншими людьми у професійній царині (М. Дойч і Р. Краусс). Вона відображає залучення особистості до діяльності конкретної організації, виконання в ній певних функцій та обов'язків відповідно до посадових інструкцій. Необхідною умовою для сприйняття й ефективного виконання тієї чи іншої ролі є так звана інтерналізація.

Наголосимо на важливості усвідомлення рольових позицій для професійно-психологічного становлення майбутнього фахівця. Відповідно до принципу єдності свідомості й діяльності, психологічні властивості особистості водночас виявляються та розвиваються у процесі її діяльності. Соціальна діяльність є провідною, стрижневою характеристикою особистості. Для формування відповідального, дисциплінованого, творчого фахівця необхідне забезпечення

можливостей ефективного виконання своїх ролей, які визначаються особливостями професійної та суспільної діяльності. Вирішення завдань прийняття особистістю цих ролей починається з профорієнтаційної роботи і профвідбору, безперервно продовжується у процесі навчання, а потім – під час професійної адаптації особистості [8]. На всіх етапах необхідні відповідні заходи, які сприяли б професійній і суспільній активності фахівців у галузі безпеки людини. Аналіз соціальних ролей необхідний для розуміння поведінки особистості та має велике значення для підготовки фахівців, що виконуватимуть управлінську діяльність. Отже, завдання педагогічного колективу – пояснити студентам і курсантам сутність кожної з цих рольових позицій.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, вивчення особливостей управлінської діяльності фахівців у галузі безпеки людини дало змогу: визначити структуру та основні функції (планування, організації, координування, мотивування, контроль) їхньої управлінської діяльності; виявити професійно-управлінські ролі керівника підрозділу ДСНС, зумовлені двостороннім

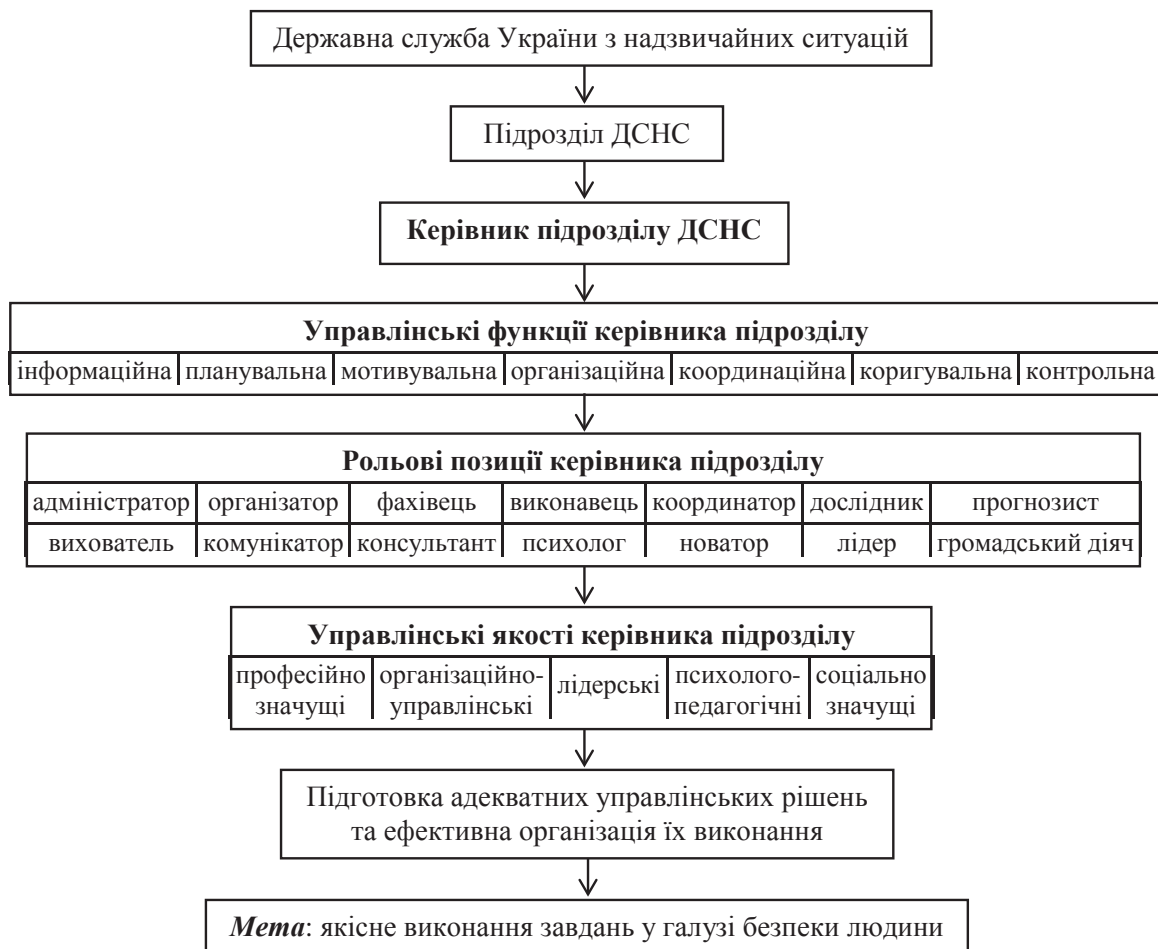

Рис. 1. Структура управлінської діяльності керівника підрозділу ДСНС України

характером процесу його активної взаємодії з особовим складом та іншими людьми (адміністратор, організатор, фахівець, виконавець, координатор, дослідник, прогност, вихователь, комунікатор, консультант, психолог, новатор, лідер та громадський діяч).

До подальших напрямів наукового пошуку належать обґрунтування завдання підготовки курсантів і студентів до виконання управлінської діяльності, які полягають у формуванні в них сукупності професійних якостей, що забезпечують успішну організацію виконання підрозділами ДСНС України поставлених перед ними завдань, зокрема під час ліквідації надзвичайних ситуацій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Болотин А.С. Педагогическая технология формирования организационно-управленческой компетентности у курсантов вузов МЧС России / А.Э. Болотин, Т.В. Данилова // Ученые записки университета имени П.Ф. Лесгафта : науч.-теорет. журнал. – 2014. – № 6(112). – С. 46–49.

2. Гречка В.М. Педагогічні основи підготовки керівних кадрів місцевого та об'єктового рівнів у сфері цивільного захисту до управлінської діяльності в процесі післядипломної освіти / В.М. Гречка // Бюлетень Науково-методичного центру навчальних закладів МНС України. – 2011. – № 19. – С. 7–10.

3. Данилова Т.В. Педагогическая технология формирования организационно-управленческой компетентности у курсантов вузов МЧС России : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Т.В. Данилова. – СПб, 2014. – 151 с.

4. Звіт про основні результати діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій у 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dsns.gov.ua/files/2017/2/22/2016.pdf>.

5. Козяр М. Особливості підготовки фахівців цивільного захисту до діяльності в надзвичайних ситуаціях / М. Козяр, А. Литвин // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. – 2017. – Вип. 15. – С. 199–208.

6. Козяр М.М. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки особового складу підрозділів із надзвичайних ситуацій : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / М.М. Козяр. – Вінниця, 2005. – 37 с.

7. Король В.М. Формування управлінської компетентності у майбутніх офіцерів пожежної

безпеки у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В.М. Король. – К., 2014. – 20 с.

8. Кулініч І.О. Психологія управління : підручник для вищої школи / І.О. Кулініч. – К. : Знання, 2011. – 415 с.

9. Луцький О.Л. Характеристика змісту управлінської компетентності керівних кадрів Державної прикордонної служби України / О.Л. Луцький // Роль та місце психолого-педагогічної підготовки в професійному розвитку та становленні особистості сучасного фахівця в умовах євроінтеграції : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Хмельницький, 19–20 квітня 2012 р.). – Хмельницький : ХНУ, 2012. – С. 151–152.

10. Панков Ю.И. Профессиональная управленческая компетентность как фактор оптимизации деятельности руководителя государственной противопожарной службы: социологический анализ : автореф. дис. ... канд. социол. наук : спец. 22.00.08 «Социология управления» / Ю.И. Панков. – М., 2003. – 25 с.

11. Покалюк В.М. Теоретичні засади адаптації до управлінської діяльності фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС України / В.М. Покалюк, А.А. Балицька // Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки. – Черкаси, 2008. – Вип. 125. – С. 115–119.

12. Ратушний Р.Т. Теоретичні основи і практичні аспекти менеджменту в органах і підрозділах цивільного захисту : навч. посібник / Ратушний Р.Т., Кузиляк В.Й., Саміло А.В., Повстин О.В. – Львів : ЛДУБЖД, 2015. – 348 с.

13. Саймон Г. Менеджмент в организациях : сокр. пер. с англ. с 15-го изд. / Саймон Г., Смитбург Д., Томсон В. ; общ. ред. и вступ. ст. А.М. Емельянов и В.В. Петрова. – М. : Экономика, 2005. – 335 с.

14. Северин Н.Н. Управление профессиональной деятельностью специалистов пожарной безопасности : [монография] / Н.Н. Северин. – Белгород : ООО «Планета-Полиграф», 2007. – 137 с.

15. Солнцев В.О. Педагогическая концепция воспитания в вузах государственной противопожарной службы МЧС России : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / В.О. Солнцев. – СПб., 2011. – 360 с.

16. Шленков А.В. Роль вузов в подготовке высококвалифицированных кадров «силовых ведомств» (на примере вуза ГПС МЧС России) / А.В. Шленков // Сервис безопасности России : мат-лы Всерос. науч.-практ. конф. – 2009. – С. 25–29.

17. Taylor F.W. The Principles of Scientific Management / F.W. Taylor. – New York and London : Harper & Brothers Publishers, 1919. – 154 p.